

УДК 323:321

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2\(62\)-12](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2(62)-12)

Маргарита КОНДРАТОВА

аспірантка кафедри політології, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
просп. Гагаріна, 72, Дніпро, Україна, 49010

ORCID: 0000-0002-3531-7679

Margaryta KONDRATOVA

Postgraduate Student at the Political Science Department, Oles Honchar Dnipro National University,
ave. Gagarina, 72, Dnipro, Ukraine, 49010

ORCID: 0000-0002-3531-7679

ПРОЄКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЯК ПРЕДМЕТ ОБГОВОРЕННЯ СУЧАСНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ

SUSTAINABLE DEVELOPMENT PROJECTS AS A SUBJECT OF DISCUSSION BY CONTEMPORARY EUROPEAN AND UKRAINIAN POLITICAL FORCES

Розглядається захист довкілля як одна з універсальних цінностей, яка об'єднує політичні сили різного спектру. Вивчаються конкретні заходи та ініціативи щодо сталого розвитку, що виступають предметом політичних обговорень та застосування різних ідейних та прагматичних підходів. Розкриваються процеси отримання зеленими політичними силами частку урядових повноважень, та намагання здійснити проєкти сталого розвитку протягом каденції «зелених» урядів. Встановлюються особливості закладання нових екологічних норм та врахування вимог та потреб сталого розвитку під час післявоєнного відновлення України. Обговорюються аспекти технологічного забезпечення, ресурсних засад, а також проміжних і кінцевих цілей проєктів сталого розвитку, які виступають предметом політичних обговорень. Метою статті є встановлення особливостей публічної презентації ставлення політичних партій ЄС до проєктів сталого розвитку. У статті застосовуються загальнологічні (індукція, дедукція) та спеціальні політологічні методи (інституційний та порівняльний). Досліджується комунікація між політичними силами та політичними інститутами, в тому числі інститутами публічного управління і місцевого самоврядування. Розкриваються обговорення щодо доцільності та масштабів впровадження проєктів сталого розвитку. З'ясовується механізми впровадження проєктів сталого розвитку, пов'язані з думкою бенефіціарів та стейкхолдерів. Розкрито механізми спрямування європейських коштів на важливі цілі сталого розвитку, які вимагають підзвітності та конкретизації. Встановлено стратегічний характер проєктів сталого розвитку, який вимагає підпорядкування економічних і соціальних інтересів та високого фахового рівня. Досліджуються умови узгодженого та скоординованого сталого розвитку, зокрема в галузі економіки, на основі формування подальшого етапу реформ проєкологічного політичного середовища. З'ясовуються напрямки реалізації проєктів сталого розвитку, які не мають альтернативи у вигляді певних екологічних ініціатив. Вивчається рівень політичного обговорення, яке ведеться в напрямках підтримки конкретних зайнятих груп населення та надання їм імпульсу для розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, екологічний порядок денний, зелені партії, зелені урядові коаліції, політичні інститути, стала демократія.

Environmental protection is considered as one of the universal values that unites political forces of different spectrum. Specific measures and initiatives for sustainable development are studied, which are the subject of political discussions and the application of various ideological and pragmatic approaches. The process of obtaining a share of governmental powers by green political forces and efforts to implement sustainable development projects during the tenure of "green" governments are revealed. The peculiarities of establishing new environmental norms and taking into account the requirements and needs of sustainable development during the post-war reconstruction of Ukraine are established. Aspects of technological support, resource bases, as well as intermediate and final goals of sustainable development projects, which are the subject of political discussions, are discussed. The purpose of the article is to establish the peculiarities of the public presentation of the attitude of EU political parties to sustainable development projects. The article uses general logic (induction, deduction) and special political science methods (institutional and comparative). Communication between political forces and political institutions, including institutions of public administration and local self-government, is studied. Discussions regarding the expediency and scope of implementation of sustainable development projects are opened. Mechanisms of implementation of sustainable development projects related to the opinion of beneficiaries and stakeholders are clarified. The mechanisms for directing European funds to important sustainable development goals, which require accountability and specification, have been revealed. The strategic nature of sustainable development projects, which requires the subordination of economic and social interests and a high professional level, has been established. The conditions

of agreed and coordinated sustainable development, in particular in the field of economy, are studied, based on the formation of the next stage of reforms of the pro-environmental political environment. Directions for the implementation of sustainable development projects, which have no alternative in the form of certain environmental initiatives, are clarified. The level of political discussion, which is conducted in the directions of supporting specific employed population groups and providing them with an impetus for development, is studied.

Key words: sustainable development, environmental agenda, green parties, green government coalitions, political institutions, sustainable democracy.

Постановка проблеми. На сучасному етапі «екологізація» політичного порядку денного є одним з важливих аспектів трансформації політичних відносин в демократичному суспільному середовищі. Захист довкілля є однією з універсальних цінностей, яка об'єднує політичні сили різного спектру. Ідеологічні розбіжності політичних сил у сталих демократіях підтримують необхідність забезпечення балансу між економічним розвитком та збереженням навколишнього природного середовища в довгостроковій перспективі. Водночас конкретні заходи та ініціативи щодо сталого розвитку виступають предметом політичних обговорень та застосування різних підходів. Це пов'язане з реалізацією розподілу бюджетних ресурсів, специфічних норм оподаткування екологічних проектів, медійної привабливості екологічних цінностей тощо. За таких умов між політичними силами та групами інтересів у сталих демократіях формується відносина конкуренції. І вони визначають політичні змагання як у залах парламентів, так і в публічній сфері. В цілому проекти сталого розвитку в сучасних ЄС, США, Канаді, Австралії тощо, є показником результатів діяльності багатьох правлячих партій. Якщо зелені політичні сили отримують частку урядових повноважень, вони намагаються здійснити проекти сталого розвитку протягом своєї каденції. Така реальність визначає певне ставлення до екологічних ініціатив з боку всіх без винятку політичних сил. При цьому реакція може бути досить різноманітною: від схвалення до гострої критики. В умовах сучасної України, яка перебуває в складній ситуації боротьби за власну незалежність, актуальним є питання відновлення зруйнованих об'єктів інфраструктури та економічних активів. При цьому бажаним є закладання нових екологічних норм та врахування вимог та потреб сталого розвитку. Це також є актуальним у зв'язку з отриманням Україною статусу кандидата щодо членства в ЄС.

Аналіз публікацій. Перспективи впровадження потужних проектів сталого розвитку на макrorівні цікавлять вчених, що представляють різні наукові традиції. Зокрема, економісти О.Бочко, С.Лихола, В. Кузяк розкрили систему взаємозв'язку ко-маркетингу та

«зеленого» маркетингу на партнерських засадах (Бочко, Лихолат, Кузяк, 2019), В. Швець та Е. Роздобудько представили агреговану методику багатокритеріальної економіко-екологічної експертизи екологоорієнтованих інвестиційних проектів (Швець, Роздобудько, 2013), політологиня Г.Зеленько висуває питання процесів інституціоналізації політичних партій в Україні (Зеленько, 2011). Поряд з цим потребує розширеного розгляду проблема специфіки публічної презентації та інтересів політичних сил сталих демократій в контексті впровадження проектів сталого розвитку

Метою статті є встановлення особливостей публічної презентації ставлення політичних партій ЄС до проектів сталого розвитку. Завданням статті є з'ясування критеріїв ефективності політичних ініціатив з екологічної проблематики.

Основний зміст. Проекти сталого розвитку мають декілька етапів свого впровадження. Вони вимагають серйозної фахової експертизи та оцінки перспектив реалізації. Саме аспекти технологічного забезпечення, ресурсних засад, а також проміжних і кінцевих цілей виступають предметом політичних обговорень. Сучасні українські фахівці наводять дані про специфічні етапи енергозберігаючого інноваційного проектування. Це дає змогу зрозуміти наскільки складним є питанням. Український дослідник О. Ратушняк слушно вказує, що «реалізація інноваційного проекту енергозбереження включає проведення постійного моніторингу і контролю зміни рівня визначених еколого-економічних ризиків проекту. Для підвищення ефективності виконання проекту енергозбереження необхідно зосередити увагу на ризиках, які мають досить високий рівень впливу. Менеджер проекту для управління еколого-економічними ризиками має вирішити питання термінів, виділення необхідних ресурсів, оцінки вартості заходів на управління найбільш істотних ризиків» (Ратушняк, 2010, 93).

Комплекс проблем, які вирішуються внаслідок впровадження проектів сталого розвитку є надзвичайно широким. Відповідно, між політичними силами та політичними інститутами в тому числі публічного управління і місцевого самоврядування відбувається комунікація щодо доцільності та масштабів

їх впровадження. Комплексний характер екологічних проєктів дозволяє досягати одразу декількох цілей, які узгоджуються з цілями сталого розвитку. В. Матейчик та В. Хрутьба справедливо зазначають, що «концепція сталого розвитку при впровадженні проєкту може бути відображена у визначенні політики організації, формуванні правил та цілей, формуванні мети. Сталий розвиток програм економічного розвитку визначається якістю навколишнього середовища, захисту життя, що відображується у скороченні викидів парникових газів, зменшенні відходів, зниженні витрат води, збереженні здоров'я і довголіття, а також у рентабельності заходів» (Матейчик, Хрутьба, 2010, 129).

Значна підготовча робота в рамках впровадження проєктів сталого розвитку дає можливість для публічного обговорення важливих елементів державної політики. Механізми впровадження проєктів сталого розвитку пов'язані з думкою бенефіціарів та стейкхолдерів. Ними виступають конкретні державні інститути ЄС та конкурентні політичні актори. В. Матейчик та В. Хрутьба слушно стверджують, що «управління екологічними аспектами в проєктах і програмах включає процеси, пов'язані з ідентифікацією екологічних аспектів, їх кількісною оцінкою, плануванням змін, забезпеченням стабільного рівня, і процеси постійного моніторингу і контролю екологічних аспектів» (Матейчик, Хрутьба, 2010, 130). Зазначене вимагає ґрунтовних політичних обговорень на кожному етапі.

Реалізація бюджетів загальноєвропейських фондів також стає предметом важливих політичних обговорень. Спрямованість європейських коштів на важливі цілі сталого розвитку вимагає підзвітності та конкретизації. За цих умов результативність є більш імовірно. Згідно з відомостями про Інноваційний фонд ЄС, «він фінансується шляхом продажу квот на викиди на аукціоні в рамках Системи торгівлі викидами ЄС (EU ETS). Тому загальний бюджет Фонду залежить від коливань цін на вуглець. Наразі очікуваний загальний бюджет на 2020-2030 роки становить 25 мільярдів євро» (EU Innovation Fund).

Розробка конкретних стратегій впровадження проєктів сталого розвитку є важливим елементом політичних відносин всередині ЄС та інших демократичних держав. Стратегічний характер проєктів вимагає підпорядкування економічних та соціальних інтересів та високого фахового рівня. Водночас далекосяжне планування узгоджується з програмними цілями окремих політичних партій та рухів, а також політичного істеблішменту в цілому. Як слушно зазначає

Ю. Бережна, «практично всі країни ЄС розробили нові «зелені» заходи у сфері енергетики, розвитку громадського транспорту та інфраструктури, будівництва екоміст, а також розробки систем утилізації автомобілів. Екологічний сектор економіки ЄС складає близько 300 млрд євро на рік (2,5% ВВП). 25% всіх інвестицій ЄС направлені на розвиток «зелених» технологій. Стратегія ЄС до 2020 року передбачає інтеграцію елементів «зеленої» економіки в стратегії по економіці і зайнятості» (Бережна, 2012).

Масштабні цілі сталого розвитку закладаються до загальноєвропейських політик. Вони вирішують низку завдань вирівнювання соціального розвитку та навіть гуманітарного людського виміру. Ці завдання покладаються на конкретні інститути європейського врядування. Ю. Бережна вказує, що «генеральний директорат Європейської комісії з питань довкілля підтримує країни Східного партнерства в таких сферах як: технічний розвиток, впровадження еко-інновацій; обмін найкращими практиками; інтеграція «зеленої» складової в системи державних закупівель товарів та послуг; підвищення обізнаності громадян» (Бережна, 2012). Це до певної міри розкриває рівень впровадження проєктів сталого розвитку.

Пріоритети сталого розвитку, які покладені в основу системотворчих європейських політик забезпечують можливості підтримки визначених стандартів та створюють умови для подальших інновацій. За умови узгодженого та скоординованого розвитку, зокрема в галузі економіки, є можливим формування подальшого етапу реформ екологічного середовища. Як обґрунтовано наголошує Ю. Бережна, «в процесі євроінтеграції країн Східного партнерства, питання впровадження зеленої економіки є лише частиною загального курсу, проте воно може відіграти вагомий роль у підвищенні стандартів виробництва і споживання та в подальшому - позиціонувати країну як більш конкурентоздатну у міжнародному вимірі» (Бережна, 2012).

З огляду на переорієнтацію економічних відносин на «зелені» технології політична підтримка «зелених» реформ отримує новий імпульс. Проєкти сталого розвитку вже не мають альтернативи у вигляді певних екологічних ініціатив. Вони перебувають в обговоренні стосовно обсягів та ресурсного забезпечення, а також конкретних суб'єктів здійснення зазначених заходів. О. Бочко, С. Лихолат та В. Кузяк аргументовано вважають, що «загалом, зелений маркетинг в суспільстві пов'язаний із відповідальними споживачами, які дбають не тільки про себе,

а й про навколишнє середовище та майбутні покоління. Споживачі «зелених» товарів усвідомили необхідність споживання, сумісного з особистими потребами і вимогами захисту навколишнього середовища. Загалом, «зелені» споживачі спонукають виробників і торговців переходити на харчові продукти і побутові товари, менш шкідливі для здоров'я і більш екологічні. Сьогодні виробники вже усвідомили переваги «зеленого» маркетингу. Проте важливим є для споживача врахування таких чинників, як достовірність інформації про товар та впевненість в тому, що продукція є насправді екологічно чистою» (Бочко, Лихолат, Кузяк, 2019, 34).

Низка європейських проєктів сталого розвитку розв'язує не лише природоохоронні, але й соціальні завдання. Тому вона отримує велику кількість прибічників серед основних політичних акторів. Ідеться про програми ресурсного забезпечення, харчової безпеки суспільства тощо. Вони мають значення для всіх без винятку членів євроспільноти та отримують широке визнання. За сучасними даними, «Програма зеленого розвитку та демонстрації (GUDP)» надає підтримку проєктам у харчовій промисловості, які спрямовані на створення нових і вдосконалених технологій і застосування технологій у продуктах, процесах та/або послугах» (Green Development and Demonstration Programme).

Важливе завдання підтримки ділової активності та приватної ініціативи на сучасному етапі також знаходить відгук у вигляді реалізації проєктів сталого розвитку. Їх обговорення ведеться в напрямках підтримки конкретних зайнятих груп населення та надання їм імпульсу для розвитку. Європейська програма «Horizon Europe: Climate, Energy and Mobility» пропонує можливості для всіх малих і середніх підприємств і великих компаній, незалежно від галузі та технологічного рівня, які стикаються з технологічним викликом або мають ідею проєкту для вирішення технологічного/соціального виклику. З Horizon Europe: Climate, Energy and Mobility компанія може отримати співфінансування від ЄС для проєктних досліджень і розробок» (Horizon Europe: Climate, Energy and Mobility).

Порівняльний контекст впровадження проєктів сталого розвитку в розвинених демократіях та просування екологічних цінностей в сучасній Україні дає змогу зрозуміти різні рівні та виміри поширення екологічної проблематики в суспільстві та її потенційної підтримки. Досвід участі зелених політичних сил в політичному процесі України дає змогу зрозуміти, що вони поки що перебу-

вають на початковій фазі ініціювання широкої громадської підтримки для екологічних цінностей. Навіть у відносно мирний час (у період місцевих виборів 2020 року), Партії зелених України доводилося докладати значних зусиль до просування свого іміджу та програми. А. Бугайчук пропонує результати аналізу передвиборчої агітації осередків ПЗУ в Новомосковській, Дніпровській, Херсонській, Вільнянській та Канівській громадах. У ньому показано, що партійні осередки «використовували як досить типові для всіх політичних сил форми агітації, так і специфічні, зумовлені особливостями ідеології та практик зеленого руху. До класичних варто віднести зйомки відеороликів, флешмоби у соціальних мережах, поширення друкованої продукції, вуличні акції, зустрічі у дворах житлових будинків, організації святкувань з різних приводів, облаштування дитячих майданчиків, вручення матеріальних цінностей під виглядом благодійності, реклама в масмедіа, реклама на зовнішніх носіях» (Бугайчук, 2021, 176).

Акцентування уваги суспільства на екологічних проблемах в Україні виступає одним з початкових кроків для формування самодостатньої екологічної свідомості громадян. Наступним кроком є інституалізація проєкологічної громадськості, яка зможе стати вагомим елементом просування екологічних цінностей. А. Бугайчук справедливо відзначає, що типовим для ПЗУ як зеленої партії є «акцент на конкретних екологічних проблемах і об'єктах (звалище, завод, кар'єр), які викликають незадоволення місцевого населення, для мобілізації електорату навколо них. Таку технологію використовували не тільки вони, проте саме для ПЗУ наочні приклади екологічних проблем, очевидні для пересічного виборця, були системоутворюючими для їхніх кампаній» (Бугайчук, 2021, 178).

Логічним кроком для українських зелених стало поширення відомостей про екологічно дружню політику на рівні місцевих громад. Цей рівень є вихідним для концепції сталого розвитку. Відповідно робота в місцевих громадах є точкою відліку для потужних проєктів сталого розвитку в Україні. «Водночас специфічною рисою ПЗУ був суттєвий акцент на екологічно проблемних об'єктах у громадах, наприклад підприємствах-забруднювачах, сміттєзвалищах, забруднюючих викидах у повітря чи скидах у річки. Вони або висвітлювали свої досягнення в плані ліквідації таких джерел забруднення, або обіцяли захистити від нього мешканців у разі обрання. У цьому контексті типовими були публічні акції,

наприклад мітинги проти певної діяльності підприємства-забруднювача або публічні вимоги до влади вирішити проблему», підсумовує А. Бугайчук (Бугайчук, 2021, 179).

Формування публічного простору, в якому здійснюється акцентування уваги щодо тематики сталого розвитку є ознакою країн сталої демократії. В умовах сучасної України спостерігається лише початкові форми просування екологічних цінностей та цілей сталого розвитку до макросуспільного порядку денного. Водночас перспективи євроінтеграції України відкривають шляхи до співпраці із загальної європейськими фондами та проектними ресурсами, що має змінити вітчизняний політичний порядок денний у часи післявоєнної відбудови.

Висновки

Таким чином, проекти сталого розвитку в сучасному ЄС здійснюється як на національному, так і на міжнародному рівні. Інститути врядування Євросоюзу на постійній основі просувають здійснення проектів енергозабезпечення, зменшення ресурсної витратності, інноваційної корекції виробництва та послуг. Політичний консенсус щодо довгострокової перспективи проектів сталого розвитку спонукає до дедалі більш масштабного планування та визначення стратегічних цілей. Специфіка відносин політичних сил та проектів сталого розвитку визначається національними умовами. Політичні партії зеленого та

лівого спрямування визначають проекти сталого розвитку як постійно діючі пріоритети та наголошують на довгострокових цілях сталого розвитку. Народні та консервативні політичні сили натомість наголошують на необхідності дотримання стандартів екологічної безпеки та параметрах сталого розвитку між всіма членами ЄС. Крім того, йдеться про спроби звузити екологічний порядок денний до конкретних «кейсів»: зокрема, зняти з розгляду найбільш масштабні та амбітні ініціативи. Міркування такого підходу – збереження коштів в період кризи. Політична підтримка проєкологічних політичних сил та проєкологічної («інвайроменталістської») політики в сучасному ЄС має тенденцію до зміни. Вона залежить від актуальності соціальних проблем та стандартів в тій чи іншій країні. Також ідеться про зниження актуальності екологічної проблематики внаслідок пандемії COVID-19, зниження темпів зростання світової економіки. Спроби одночасно посилити екологічну адженду на глобальному рівні (як це було у випадку відомих резонансних заяв еко-активістки Грети Тунберг у 2019 році) мають лише тимчасовий результат. У зв'язку з цим майбутнє за постійною працею, спрямованою на досягнення реальних результатів. Перспективи подальшого розвитку проблеми, порушеної в даній статті, є аналіз екологічного порядку денного в країнах ЄС та в Україні.

Література:

1. Бережна Ю. С. Зелена економіка в країнах східного партнерства. Економічні науки. Сер. : Економіка та менеджмент. 2012. Вип. 9(2). 30-36. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnem_2012_9\(2\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnem_2012_9(2)_6).
2. Бочко О. Ю., Лихолат С. М., Кузяк В. В. Система взаємозв'язку ко-маркетингу та «зеленого» маркетингу на партнерських засадах. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2019. № 5. 33-36.
3. Бугайчук А. Особливості агітації Партії Зелених України в місцевих виборах 2020 року. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2021. Вип. 36. 173-182.
4. Зеленько Г. Чи інституціоналізувалися політичні партії в Україні? Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2011. Вип. 3. 57-72.
5. Матейчик В. П., Хрутьба В. О. Методичні підходи до управління екологічними аспектами в проєктах поводження з відходами. Управління проєктами та розвиток виробництва. 2012. № 2. 125-136.
6. Ратушняк О. Г. Управління еколого-економічними ризиками інноваційних енергозберігаючих проєктів у будівництві. Управління проєктами та розвиток виробництва. 2010. № 3. 93-97.
7. Швець В. Я., Роздобудько Е. В. Агрегована методика багатокритеріальної економіко-екологічної експертизи екологоорієнтованих інвестиційних проєктів. Науковий вісник Національного гірничого університету. 2013. № 3. 139-144.
8. EU funding opportunities in 2021-2027 : revised report May 2022. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/686e40b8-e089-11ec-a534-01aa75ed71a1/language-en>
9. EU Innovation Fund. URL: <https://www.techfunding.eu/eu-innovfund>
10. Green Development and Demonstration Programme. URL: <https://www.techfunding.eu/gudp>
11. Horizon Europe: Climate, Energy and Mobility. URL: <https://www.techfunding.eu/horizon-europe-climate-energy-mobility>

References:

1. Berezhna Yu. S. Green economy in Eastern Partnership countries / Yu. S. Berezhna // Economic Sciences. Ser. : Economics and management. 2012. Issue 9(2). 30-36. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnem_2012_9\(2\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnem_2012_9(2)_6).
2. Bochko O. Yu., Lykholat S. M., Kuzyak V. V. System of relationship of co-marketing and "green" marketing on a partnership basis. Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences. 2019. No. 5. 33-36.
3. Bugaichuk A. Peculiarities of the campaign of the Green Party of Ukraine in the local elections of 2020. Bulletin of Lviv University. Series of philosophical and political studies. 2021. Issue 36. 173-182.
4. Zelenko H. Have political parties become institutionalized in Ukraine? Scientific notes of the Institute of Political and Ethnonational Studies named after I. F. Kuras NAS of Ukraine. 2011. Issue 3. 57-72.
5. Mateichyk V.P., Hrutba V.O. Methodical approaches to managing ecological aspects in waste management projects. Project management and production development. 2012. No. 2. 125-136.
6. Ratushnyak O. G. Management of ecological and economic risks of innovative energy-saving projects in construction Project management and production development. 2010. No. 3. 93-97.
7. Shvets, V.Ya., Rozdobudko, E.V. Aggregated methodology of multi-criteria economic and ecological examination of ecologically oriented investment projects. Scientific Bulletin of the National Mining University. 2013. No. 3. 139-144.
8. EU funding opportunities in 2021-2027 : revised report May 2022. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/686e40b8-e089-11ec-a534-01aa75ed71a1/language-en>
9. EU Innovation Fund. URL: <https://www.techfunding.eu/eu-innovfund>
10. Green Development and Demonstration Program. URL: <https://www.techfunding.eu/gudp>
11. Horizon Europe: Climate, Energy and Mobility. URL: <https://www.techfunding.eu/horizon-europe-climate-energy-mobility>